

Uit:
Tweede Kamer debat 4 september 2008.
(Handelingen 108:7909-7943)

Over de NODO-procedure:

Aan de orde is de behandeling van:
het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de lijkbezorging (30696).
De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer Van Raak (SP):

Mevrouw Arib zal ons straks uitgebreid inlichten over haar voorstel, waar ik nog niet over uit ben. Ik ben dan ook heel benieuwd naar haar bijdrage. Zij stelt voor dat bij de dood van minderjarigen niet de behandelende arts, maar te allen tijde de gemeentelijke lijkschouwer een verklaring van overlijden moet afgeven. Dit mede om op het spoor te komen van kindermishandeling. De staatssecretaris stelt voor om dit in eerste instantie over te laten aan de behandelende arts, die op de hoogte is van de persoonlijke omstandigheden van de overledene. Als deze arts niet overtuigd is van een natuurlijke dood, moet hij of zij de gemeentelijke lijkschouwer inschakelen. Bij twijfel moet de lijkschouwer de officier van justitie op de hoogte brengen. Bij de minste twijfel zal dan een onderzoek plaatsvinden. Het voordeel van het altijd inschakelen van de lijkschouwer is dat artsen niet voor een dilemma komen te staan. Mevrouw Arib zal dat straks uitgebreid toelichten. Een nadeel – ik hoop dat zij dat kan weerleggen – is dat de nabestaanden altijd te maken krijgen met een vaak onnodige controle. Kan de staatssecretaris aangeven om hoeveel gevallen het hier gaat? Hoeveel minderjarigen sterven elk jaar en in hoeveel gevallen hebben artsen twijfel over de doodsoorzaak? Kan de staatssecretaris ook cijfers geven over hoe vaak een arts een natuurlijke dood heeft geconstateerd, maar waarvan naderhand bleek dat dat niet juist was? Dat maakt de discussie makkelijker, dan hebben wij wat cijfers.

De gemeentelijke lijkschouwer is een gewone arts, met een extra opleiding en bevoegdheid. De regering ziet geen aanleiding om kwaliteitseisen voor de lijkschouwer op te nemen. Dat is haar op nogal wat kritiek komen te staan, en ik denk terecht. De staatssecretaris heeft laten weten dat zij alsnog een register laat aanleggen voor gemeentelijke lijkschouwers. Dat is goed, maar er is meer. De regering stelt dat de beroepsgroep verantwoordelijk is voor de opleiding en de deskundigheid van de lijkschouwer. Klopt het dat in het huidige curriculum van de meeste universiteiten hooguit een paar uur aan forensische geneeskunde wordt besteed en al helemaal weinig aan specifieke kennis en kunde van de gemeentelijke lijkschouwer? De regering zegt dat de Inspectie toezicht houdt op de kwaliteit van de lijkschouwing. Klopt het dat de Inspectie bij onvoldoende kwaliteit niet kan optreden, omdat de wet daarvoor geen mogelijkheden biedt? De regering wijst ten slotte naar de Handleiding lijkschouwing voor artsen. Maar deelt de staatssecretaris onze opvatting dat een handleiding niet gelijk staat aan een opleiding?

Mevrouw Arib (PvdA):

Voorzitter. Het heeft jaren geduurd voordat dit wetsvoorstel naar de Kamer is gestuurd. Al vanaf 2000 is aan de voorbereiding van dit wetsvoorstel gewerkt. Uiteindelijk is het vandaag zo ver. Deze hele wijze van voorbereiding betreurt mijn fractie zeer, temeer omdat de wet elementen bevat die veel eerder en adequater hadden kunnen worden aangepakt.

Het is ingrijpend en emotioneel om een naaste te verliezen. Des te emotioneler en ingrijpender is het wanneer het een overlijden van een kind betreft. Het mag duidelijk zijn dat ik in mijn inbreng vooral het overlijden van minderjarigen centraal zal stellen. Ik heb vanaf 2000 verschillende keren aandacht hiervoor gevraagd en vragen erover gesteld. Uiteindelijk ben ik zelf met een initiatiefwetsvoorstel gekomen in de hoop dat ik hiermee voor eens en altijd een groot probleem oplos waar kinderartsen, ouders, forensische artsen en officieren van justitie al jarenlang dagelijks mee worstelen. Het overlijden van minderjarigen is niet alleen tragisch, emotioneel en ingrijpend, het is ook ongewoon en in een deel van de gevallen te voorkomen. Jaarlijks overlijden in Nederland 1800 minderjarigen; ik kijk daarbij in de richting van de heer Van Raak. Meestal is de doodsoorzaak bekend. Soms blijft onduidelijk of er een ongeluk of een misdrijf in het spel is geweest, vooral bij kindermishandeling of verwaarlozing. Daarnaast is bekend dat in Nederland jaarlijks 107.000 kinderen worden mishandeld, van wie 19.000 geconfronteerd worden met lichamelijk geweld en nog veel meer met verwaarlozing. Toen de Universiteit van Leiden vorig jaar met dit onderzoek naar buiten kwam, bleek dit aantal twee keer zo hoog dan de deskundigen tot dan toe hadden gedacht. Van de 1800 minderjarigen die in Nederland komen te overlijden, is over het algemeen bekend wat de doodsoorzaak is, maar bij 150 tot 200 minderjarigen is niet bekend onder welke omstandigheden zij zijn komen te overlijden en wat de doodsoorzaak is. Misschien dat ik de heer Van Raak hiermee een beetje kan overtuigen.

Het komt in Nederland nog steeds voor dat kinderen die zijn overleden ten gevolge van mishandeling of verwaarlozing worden begraven of gecremeerd zonder een onderzoek naar de exacte toedracht en omstandigheden van overlijden en dat hierdoor toepassing van het strafrecht niet mogelijk is geweest. Dit zijn niet zomaar beweringen. Al in 1993 concludeerde de inspectie in haar rapportage Gerechtelijke geneeskunde beschouwd, dat het artsen ontbreekt aan deskundigheid op het gebied van forensische geneeskunde en dat het onontkoombaar is dat er ernstige fouten worden gemaakt. In 1999 gaven de ministeries van Justitie en van VWS gezamenlijk opdracht tot een vervolgonderzoek naar de wijze waarop wordt omgegaan met gevallen waarin een niet-natuurlijke dood van minderjarigen wordt vermoed. In 2000 is het resultaat van dit onderzoek, genaamd 'Richtlijnen na het overlijden van minderjarigen', naar de Kamer gestuurd. Zowel het ministerie van Justitie als het ministerie van VWS heeft de bevindingen uit het rapport onderschreven maar is nooit gekomen tot implementatie van de richtlijnen. Ook na schriftelijke vragen mijnerzijds over dit onderwerp kwam er geen aanpassing van de Wet op de lijkbezorging. In 2006 heb ik daarom een initiatiefwetsvoorstel ingediend dat regelde dat bij minderjarigen altijd een forensisch arts betrokken moet worden die de doodsoorzaak vaststelt. Daarop kwam Binnenlandse Zaken met een wijziging van de Wet op de lijkbezorging. Ook werd de NODO-procedure, Nader Onderzoek Doodsoorzaak bij minderjarigen, vastgesteld. In mijn wetsvoorstel stelde ik ook nadere eisen aan kennis en vaardigheden van de forensisch arts. In het voorstel van Binnenlandse Zaken werd alleen de gemeentelijke lijkschouwer genoemd. De helft van de gemeentelijke lijkschouwers heeft echter onvoldoende opleiding om een onnatuurlijke dood door verwaarlozing of mishandeling te kunnen herkennen. In de nota van wijziging wordt tegemoetgekomen aan mijn wens naar voldoende opgeleide lijkschouwers en daar ben ik erg blij mee.

Waarom vind ik mijn voorstel dat ik nu graag door middel van een amendement wil realiseren, beter en effectiever dan het voorstel van het kabinet? Bij een deel van de 1800 overleden minderjarigen was het overlijden te voorkomen. Vaak is de doodsoorzaak bij het overlijden van minderjarige wel bekend, maar met name bij kindermishandeling en verwaarlozing is de precieze oorzaak vaak lastig aan te geven. In februari 2006 verscheen het onderzoek naar de lijkschouwing bij een plotselinge dood van onderzoekers Udo Reijnders en Cees Das. Dit onderzoek laat zien dat 40% van de artsen zegt onvoldoende tot helemaal niet toegerust te zijn om een lijkschouwing te verrichten. Maar liefst 80% van de ondervraagde artsen geeft aan dat eventuele letsels onvoldoende herkend en geïnterpreteerd kunnen worden. 11% van de huisartsen zegt een verklaring van natuurlijke dood afgegeven te hebben terwijl er toch enige twijfel was over de doodsoorzaak. De onderzoekers concluderen dat de kwaliteit van het beoordelen van letsels ten gevolge van mishandeling vaak te wensen overlaat. Zij vrezen dat artsen gevallen waarin sprake is van het opzettelijk doden van iemand, niet herkennen.

Bij minderjarigen is niet alleen de overtuiging van de natuurlijk aard van het overlijden genoeg, maar moet volgens mij de doodsoorzaak bekend zijn. Het amendement regelt dat niet de behandelend arts, maar de forensische arts een verklaring van overlijden afgeeft. In het voorliggende voorstel stelt het kabinet voor dat de behandelend arts overleg moet voeren met een gemeentelijke lijkschouwer, maar dat kan volgens het kabinet ook door middel van een telefoontje. Afhankelijk van hetgeen uit het overleg voortkomt, wordt besloten of er wel of geen verklaring van een natuurlijke dood wordt afgegeven. Hier heb ik grote bezwaren tegen. Bij zo'n ernstig gebeuren doet dit voorstel onvoldoende recht aan de ernst en de impact van het streven naar het voorkomen van mishandeling en verwaarlozing van kinderen omdat het overleg ook telefonisch kan plaatsvinden en omdat de overtuiging van de behandelend arts het overleg, zij het onbedoeld, kan beïnvloeden. Met dit amendement wordt een schouw van minderjarigen door een daartoe voldoende opgeleide gemeentelijke lijkschouwer als standaardprocedure ingevoerd.

Juist het feit dat het om een standaardprocedure gaat, is voor mij cruciaal. Alleen op die manier kun je natuurlijk voorkomen dat de behandelend arts verantwoordelijk wordt gesteld voor de beslissing tot nader onderzoek door de gemeentelijke lijkschouwer. Door standaard voor een schouw van minderjarigen door een gemeentelijke lijkschouwer te kiezen in plaats van bij uitzondering, wordt juist voorkomen dat de ouders extra worden belast. Bovendien wordt op deze wijze maximaal gewaarborgd dat van minderjarigen die door een niet natuurlijke oorzaak overlijden, de doodsoorzaak kan worden vastgesteld. Dit is niet alleen gewenst in het kader van het strafrecht, maar vooral ook in het kader van preventie. Waarom vind ik het zo belangrijk dat de huisarts niet degene is die een natuurlijke dood vaststelt? De huisarts wordt niet alleen geconfronteerd met onvoldoende kennis en vaardigheden ten aanzien van de beoordeling van de doodsoorzaak bij mishandeling en verwaarlozing; de huisarts is de arts van het hele gezin. Het mogelijk op het spel zetten van de relatie die hij met de ouders heeft, belemmert de arts twijfels toe te laten over een natuurlijke doodsoorzaak.

Waarom is juist een standaardprocedure cruciaal? Door het standaard inroepen van een forensische arts hoeft de arts zijn eventuele twijfels over een natuurlijke dood niet meer met de ouders of betrokkenen te delen, maar kan hij duidelijk aangeven dat het een standaardprocedure is dat een forensische arts erbij komt. Hierdoor ontstaat ook voor de arts de ruimte om zich geheel op de eerste opvang en begeleiding van de nabestaanden te richten. Als laatste argument voor het kiezen voor het inschakelen van een forensische arts in alle gevallen van overlijden van een minderjarige geldt dat het niet signaleren en daardoor te weinig rapporteren van aan kindermishandeling en/of verwaarlozing gerelateerde overlijdensgevallen verder wordt teruggedrongen. Bovendien kan door het standaard

inschakelen van een forensische arts beter inzicht worden verkregen in de doodsoorzaken. Ik wijs in dit verband op wiegendood, het plotseling overlijden van baby's. Medisch onverklaarbaar en zonder aanwijsbare oorzaak. Kinderartsen zijn op een gegeven moment begonnen met het standaardiseren van onderzoek en het registreren van gegevens. Daaruit is een aantal maatregelen voortgekomen, bijvoorbeeld met betrekking tot de ligging van de baby's, roken en dekbedjes, die nu algemeen zijn aanvaard. Het standaard inschakelen van forensische artsen kan nieuwe informatie opleveren die gebruikt kan worden bij het voorkomen van kindermishandeling. Door standaardisatie kan preventie worden ontwikkeld.

De heer Brinkman (PVV):

Voorzitter. Ik kan het betoog van mevrouw Arib een heel eind volgen, maar ik vraag mij toch iets af. De huisarts pleegt een telefoontje naar de gemeentelijke lijkschouwer, die de expert is en die banden niet heeft. Hij gaat dingen vragen, zoals hoe het kindje ligt, de kleur en de ogen. Hij houdt rekening met wiegendood en stelt allerlei expertvragen, om het maar zo te noemen. Waarom zegt mevrouw Arib dat dit niet voldoende is en dat hij er daadwerkelijk bij moet zijn om het te zien? Ik denk dat de gemeentelijke lijkschouwer wel de expertise heeft om de vragen te stellen die voor hem van belang zijn om een oordeel te vellen.

Mevrouw Arib (PvdA):

Ik kan mij voorstellen dat goedopgeleide lijkschouwers gerichte vragen stellen, maar door telefonisch overleg wordt de spagaat waarin de huisarts verkeert, niet weggenomen. Het is de huisarts die deze informatie geeft. Als de huisarts vertelt dat er niets aan de hand is, dat hij het gezin kent en dat het verder geen probleem is, dan is dat, bedoeld of onbedoeld, toch informatie op basis waarvan de lijkschouwer kan zeggen dat er niets aan de hand is. Ik vind de fysieke aanwezigheid bij lijkschouwers heel belangrijk. Ik heb gesproken met een aantal forensische artsen en kinderartsen. Zij zeggen dat een forensische arts in één oogopslag kan zeggen dat er niets aan de hand is, dus dat er verder niets hoeft te gebeuren. Ik denk dat dit belangrijk is om te vermelden. Zodra het woord lijkschouwer valt, heeft iedereen het beeld dat deze het kind meeneemt om sectie te verrichten, maar ik weet dat er in de praktijk nauwelijks sectie wordt verricht, maar alleen als het echt noodzakelijk is. Door het tijdig inschakelen van een forensisch arts hoeven er misschien juist minder secties te worden gedaan.

Ik ben al ingegaan op het verschil tussen het voorstel van het kabinet en mijn amendement. Het verschil zit vooral in de ingang. Welke gevallen komen in de NODO-procedure en welke niet? Ik heb al gezegd dat in het kabinetsvoorstel eerst overleg wordt gevoerd, in sommige gevallen telefonisch. Op basis daarvan wordt al of niet besloten tot een NODO-procedure. Daarop is geen enkele controle. Ik vind het geen goede zaak dat dit contact via een telefoontje verloopt. De behandelend arts blijft nog steeds degene die de doodsoorzaak vaststelt, terwijl wij net hebben gezegd dat deze niet altijd geschoold en kundig is.

Ik kies voor een standaardprocedure dat alle sterfgevallen door uitwendige lijkschouwing en niet door telefonisch overleg worden beoordeeld door de gemeentelijke lijkschouwer, die bepaalt in welke gevallen nader onderzoek nodig is. Bij minderjarigen komt altijd een gediplomeerd lijkschouwer, namelijk een forensisch geneeskundige. Deze is naar mijn mening beter opgeleid en beter dan de huisarts in staat om signalen die wijzen op een niet-natuurlijke doodsoorzaak te zien.

Als de behandelend arts alleen met de lijkschouwer hoeft te overleggen en als dat ook telefonisch kan, zijn er gevallen denkbaar waarin de arts geen aanleiding ziet, terwijl deze er wel is. Het kan ook zijn dat de arts een aanleiding ziet die er niet is, bijvoorbeeld bij wiegendood of een eerdere dood van een kind. Er kunnen omstandigheden zijn die maken dat

de arts het gezin niet wil belasten met een onderzoek door de lijkschouwer, omdat de ouders extra worden belast of gecriminaliseerd doordat dit onderzoek een uitzondering is. Dat is niet het geval als een forensisch arts de verklaring standaard afgeeft.

Wij hebben nu de keuze om het deels te regelen via het voorstel van het kabinet, zeg ik tegen mijn collega's. Dat wil zeggen dat het nog steeds mogelijk is dat een behandelend arts een verklaring van natuurlijk overlijden afgeeft, omdat deze een niet-natuurlijke oorzaak niet herkent. Er bestaat een kans dat een deel van de sterfte door mishandeling of verwaarlozing wordt gemist. In het gunstigste geval komt dit bij de evaluatie naar voren, maar het is waarschijnlijker dat dit niet gebeurt en dat kinderen nog steeds kunnen overlijden door een strafbaar feit dat onopgemerkt blijft. De andere mogelijkheid is om te kiezen voor het amendement, waarbij ieder kind wordt gezien door een goedopgeleide lijkschouwer.

Op die manier komt in ieder geval meer informatie beschikbaar, die kan worden gebruikt voor betere preventie. Voor dit punt met betrekking tot de minderjarigen vraag ik graag aandacht.

De heer Anker (ChristenUnie):

De fractie van de ChristenUnie is het inhoudelijk eens met de keuze voor een standaardmelding van de behandelend arts aan de gemeentelijke lijkschouwer in geval van natuurlijk overlijden. De NODO-procedure is er voor het geval er sprake is van een onduidelijke uitkomst. Zo hoeven nabestaanden niet onnodig te worden lastiggevallen met emotioneel belastende onderzoeken. Wij hebben kennis genomen van de mening van mevrouw Arib en zojuist ook haar exposé op dit punt aangehoord. Wij betwijfelen echter of die weg moet worden ingeslagen en of dit wel een proportionele maatregel is. Ik ben daarom erg benieuwd naar de reactie van de staatssecretaris.

Mevrouw Arib (PvdA):

De heer Anker spreekt over belastend. Dit argument wordt steeds weer gebruikt. Wat vindt hij precies belastend aan mijn amendement?

De heer Anker (ChristenUnie):

Ik vind het belastend dat er altijd een extra controle komt door een forensisch arts. Ik begrijp het argument van mevrouw Arib dat dit niet als criminaliserend of als extra verdenking hoeft over te komen als dit in alle gevallen gebeurt. Ik vraag mij echter af of deze maatregel in verhouding staat tot het probleem dat wij willen oplossen. Als een kind is overleden, is dat al een drama op zich en het is naar mijn mening dan nog eens extra belastend als er een forensisch arts wordt ingeschakeld.

Mevrouw Arib (PvdA):

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat artsen in veel gevallen een onnatuurlijke dood over het hoofd zien. Ik wil met het amendement bereiken dat dit onderzoek standaard wordt uitgevoerd om juist die gevallen te kunnen herkennen. Als wij dit niet doen, blijft het zo dat de huisarts op zijn gevoel moet afgaan als hij twijfelt of ouders hun kind hebben mishandeld. Dat is naar mijn mening veel belastender dan het standaard inschakelen van de forensisch arts.

De heer Anker (ChristenUnie):

Mevrouw Arib zal zien dat ik nog steeds moeilijk kijk. Ik heb begrip voor haar zorg en ik waardeer het dat zij zich hiervoor inzet, maar ik weet niet of dit de beste methode is. Daarom

ben ik benieuwd naar de reactie van de staatssecretaris. Op dit moment betwijfelen wij of dit het juiste instrument is, maar wij hebben het in overweging. Overigens zijn de argumenten ook al gewisseld in het schriftelijk verslag en de nota naar aanleiding van het verslag.

De heer Van Beek (VVD):

In de fractie heeft de meeste discussie plaatsgevonden over het overlijden van minderjarigen en het initiatief van mevrouw Arib. Een deel van die discussie heeft zij op een voortreffelijke wijze samengevat. Zij is geen enkel argument vergeten en heeft daar dan ook alle tijd voor uitgetrokken. Zij heeft alle voordelen van het voorstel genoemd. Bij ons spelen echter nadrukkelijk ook alle nadelen en die heeft mevrouw Arib nog niet genoemd. Van alle kinderen die overlijden, sterft ongeveer 80% een natuurlijke dood. Bij 20% kun je een vraagteken zetten. Er zijn situaties waarin na een lang ziekbed en een dramatische gezinssituatie, het proces wordt afgesloten met het overlijden van het kind en dan moet er toch nog een forensisch arts worden ingeschakeld. Je kunt je afvragen wat je daarmee wilt bereiken en wat je aanricht. In 20% van de gevallen hebben wij alle begrip voor de overwegingen van mevrouw Arib; wij hebben ze zelf ook. De prijs voor anderen is echter zeer hoog. Ik heb mevrouw Arib dan ook gevraagd daar nog eens goed over na te denken. Wellicht is er een formulering te vinden die zo'n situatie kan voorkomen. Onze fractie kiest voor mensen die zich in een moeilijke situatie bevinden. Je moet voorkomen dat er alsnog een lijkschouwing moet plaatsvinden. Overigens kiest het kabinet daar ook voor. In het stuk dat ik de fractie heb aangeboden, staat letterlijk dat ik het debat en het argument van het kabinet in mijn definitieve advies zal meenemen.

Mevrouw Arib (PvdA):

Ik had graag gezien dat de heer Van Beek mij had geïnterrupteerd op dit punt, zodat ik zijn vraag had kunnen beantwoorden. Ik kan mij goed voorstellen dat hij twijfelt bij kinderen die ernstig ziek zijn en in het ziekenhuis zijn opgenomen. Dat zijn legitieme vragen. Als een kind ernstig ziek en uitbehandeld is, bestaat er een medisch dossier. In het ziekenhuis is sprake van collegiale toetsing. Een forensisch arts gaat het dan meer om de administratieve handeling. Ik noemde ook niet voor niets registratie en standaardisatie, die heel belangrijk zijn. In dat opzicht begrijp ik uw twijfel heel goed, maar het gaat erom dat wij zicht hebben op al die gevallen waarin niet duidelijk is waaraan een kind is overleden. Waar het gaat om ernstig zieke kinderen, bestaat er een medisch dossier, dus een forensisch arts hoeft daarnaar niet nogmaals een onderzoek te doen.

De heer Van Beek (VVD):

Ik ben het voor 20% met u eens, maar de afweging is waar je op dat moment de prioriteit legt. Het lijkt mij verstandig dat ook de staatssecretaris nog argumentatie inbrengt.

De heer Knops (CDA):

Dan de NODO-procedure. Daarover is al het een en ander gezegd. Onze fractie heeft buitengewoon veel waardering voor de inspanningen van collega Arib daar waar het gaat om haar initiatiefvoorstel dat zij nu in de vorm van een amendement heeft ingediend. Daarin wordt het verplicht om in alle gevallen van overlijden van kinderen een gemeentelijke lijkschouwer in te roepen. Op haar initiatief heeft een rondetafelgesprek met deskundigen plaatsgevonden. Dit gesprek, en ook andere gesprekken en discussies die wij hebben gevoerd,

hebben onze fractie echter alleen maar meer gesterkt in haar mening dat de meest adequate en proportionele oplossing die is zoals die nu is voorgesteld door de regering in de nota naar aanleiding van het verslag. Bij de minste twijfel over de natuurlijke dood, als er dus niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat sprake is van een natuurlijke dood, is de behandelend arts verplicht een gemeentelijke lijkschouwer te raadplegen, die op basis van overleg zal bepalen of een officiële lijkschouwing moet plaatsvinden. Deze lijkschouwer dient een officieel geregistreerd, forensisch arts te zijn. Ook dit is een winstpunt, naar aanleiding van met name de inbreng van mevrouw Arib. Op basis van dit gesprek tussen arts en lijkschouwer is het de lijkschouwer bij twijfel over de doodsoorzaak niet toegestaan om een verklaring van overlijden af te geven. De CDA-fractie is van mening dat door deze handelswijze de gewenste zorgvuldigheid zoveel mogelijk gewaarborgd wordt, zonder dat onnodige en onder alle omstandigheden pijnlijke procedures gevolgd moeten worden. De heer Van Beek noemde hier zojuist al een voorbeeld van. Zorgvuldigheid kan overigens nooit 100% gewaarborgd worden, dat was ook niet het geval in het voorstel van mevrouw Arib.

Mijn fractie zal het amendement van mevrouw Arib niet steunen. Ik wil wel gezegd hebben dat het haar verdienste is dat dit onderwerp zo nadrukkelijk op de agenda is gekomen en dat op basis van alle schriftelijke wisseling tussen de Kamer, van de zijde van mevrouw Arib, en het kabinet, er nu een voorstel ligt dat mijn fractie kan steunen. Het oorspronkelijke voorstel is op een aantal punten echt verbeterd.

De heer Van der Staaij (SGP):

Allereerst de lijkschouwing. Het wetsvoorstel bevat enkele maatregelen voor de verbetering van de lijkschouwing, met name voor zover het gaat om minderjarigen. Wij zijn positief over deze veranderingen. Juist zo'n belangrijke taak als het constateren of er wel sprake is van een natuurlijke dood of dat er mogelijk sprake is van een strafbaar feit, vraagt om een grote mate van deskundigheid van betrokkenen. Het is goed dat die deskundigheid meer gewaarborgd gaat worden. Door de nota van wijziging is de lijkschouwing terecht alleen toegekend aan artsen die ook geregistreerd staan als forensisch arts. Tegelijkertijd blijft de regering wel terughoudend in de betrokkenheid bij de concrete taakinvulling van deze beroepsgroep. Naar onze mening is het wel gewenst dat de overheid zicht blijft houden op de kwaliteit van de uitvoering van het werk. De voorgestelde NODO-procedure lijkt goede waarborgen te bieden om gevallen van kindermishandeling op te sporen. Hoewel de SGP-fractie enige twijfels had bij de noodzaak om bij de dood van een minderjarige standaard contact te hebben tussen de gemeentelijke lijkschouwer en de behandelend arts, is zij ervan overtuigd geraakt dat dit contact gewenst is. Wij steunen de desbetreffende wetstekst.

Op een aantal onderdelen zijn de veranderingen die in de wet worden voorzien terminologische aanpassingen, bijvoorbeeld bij het vastleggen van de termen algemeen en particulier graf. Wij vinden het een goede zaak dat de wettelijke terminologie niet onnodig ver afwijkt van het dagelijks spraakgebruik. Als je vanuit dat oogpunt naar bepaalde formuleringen kijkt, valt het mij op dat bijvoorbeeld de redactie van artikel 10a, tweede lid wat merkwaardig overkomt. Daarin wordt gezegd dat als de lijkschouwer vermoedt dat het overlijden het gevolg is van een strafbaar feit, er geen nader onderzoek plaatsvindt. Dat klinkt raar want juist als er iets aan de hand is, zou je verwachten dat wel een nader onderzoek plaatsvindt. Dat gebeurt ook maar dat staat in een ander lid van artikel 10. Daar komt de officier van justitie aan de orde. Wetstechnisch klopt het helemaal, maar in de praktijk van alledag roept zo'n bepaling wel wat vragen op. Men kan zich afvragen of dit niet anders geformuleerd kan worden in de samenhang tussen artikel 10 en artikel 10a.

De heer Brinkman (PVV):

De situatie is op dit moment als volgt. Als een arts vraagtekens stelt bij de doodsoorzaak dan neemt hij contact op met de gemeentelijke lijkschouwer die, indien hij dat noodzakelijk vindt, een onderzoek uitvoert. Dit wetsvoorstel zorgt ervoor dat er altijd contact is tussen de arts en de lijkschouwer als het om een minderjarige gaat. Dit hoeft niet op een lijkschouwing uit te lopen en het hoeft ook niet zo te zijn dat de gemeentelijke lijkschouwer ook daadwerkelijk ter plaatse komt, maar er wordt in ieder geval voor gezorgd dat men elkaar spreekt over die minderjarige. Dat vinden wij een goede zaak. Kindermishandeling kan hierdoor vaker ontdekt worden en wij hopen dat dit dan ook gebeurt. Ook de overige maatregelen die dit doel beogen, steunen wij. Dan heb ik het over de maatregelen rondom het verrichten van sectie tegen de wil van de ouders en het inschakelen van jeugdzorg en het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling om andere kinderen in het gezin in de toekomst te beschermen.

De gedachte achter het amendement van collega Arib is zeer lovenswaardig. Zo probeert zij afdoende maatregelen in de wetgeving te bedenken zodat overlijden door kindermishandeling uiteindelijk zo veel mogelijk ontdekt wordt. Ik ben er vooralsnog niet van overtuigd dat dit met dit amendement meer kan gebeuren dan met het wetsvoorstel van de staatssecretaris. Mevrouw Arib antwoordde op mijn vraag tijdens een interruptie dat de huisarts een dichte band heeft met de familie en dat hij daardoor kan worden beïnvloed als telefonisch contact plaatsvindt met de gemeentelijke lijkschouwer. Daarmee suggereert zij dat de huisarts bewust of onbewust niet de juiste informatie verschaft. Ik heb alle vertrouwen in de gemeentelijke lijkschouwer. Ik heb er vertrouwen in dat de huisarts, maar zeker ook de gemeentelijke lijkschouwer, professioneel genoeg is om de vraag te stellen die nodig is om een goede professionele afweging te maken. Ik zal nog verder nadenken over het amendement van mevrouw Arib, maar vooralsnog ben ik daardoor niet overtuigd.

Mevrouw Arib (PvdA):

Ik vind dat jammer. Ik suggereer niks. Ik pleit voor het standaard inschakelen van een forensisch arts omdat uit onderzoeken blijkt dat huisartsen heel veel zaken over het hoofd zien. Dat heeft te maken met onkunde, maar dat is het niet enige. Huisartsen geven zelf aan dat zij in een spagaat zitten. Zodra zij zeggen dat een lijkschouwer moet komen, zien zij zich voor een dilemma geplaatst. Stel dat het vermoeden niet waar blijkt te zijn, dan heeft de huisarts een probleem met het gezin. Ik heb dat niet willen suggereren om gelijk te krijgen. Dat is echt uit verschillende onderzoeken gebleken. Daarom stel ik voor dat het standaard gebeurt. Daarmee wordt de huisarts uit deze spagaat gehaald.

De heer Brinkman (PVV):

Ik heb het betoog van mevrouw Arib heel goed gehoord. Zij heeft inderdaad gezegd dat 11% van de huisartsen heeft gezegd dat zij wel eens een verklaring van natuurlijke dood hebben afgegeven terwijl zij niet helemaal zeker wisten of het wel goed zat. Ik heb dat goed gehoord, maar ik geloof niet dat de huisarts bang is om in de huishoudelijke kring aan te geven dat hij of zij toch een gemeentelijke lijkschouwer laat komen. Daar komt nog bij dat de huisarts altijd kan zeggen dat hij of zij de vragen van de gemeentelijke lijkschouwer heeft beantwoord en dat de laatste de beslissing heeft genomen om te komen. Die beslissing neemt de huisarts namelijk niet alleen. Dat kan ook de gemeentelijke lijkschouwer doen. Ik ben daarom nog steeds niet overtuigd. Excuus.

Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

Zoals gezegd, begin ik met de kwaliteit van de lijkschouwing. Wij hebben hierover uitgebreid met elkaar van gedachten gewisseld in de schriftelijke voorbereiding. Wij hebben naar aanleiding daarvan het wetsvoorstel gewijzigd, omdat wij vonden dat er terechte punten werden ingebracht. In de meeste gevallen is de behandelend arts degene die het lijk schouwt. Dat wil zeggen dat hij het lijk uitwendig onderzoekt, dat hij de omstandigheden onderzoekt waaronder het overlijden heeft plaatsgevonden en dat hij bepaalt of er al dan niet sprake is van een natuurlijke dood. Is hij niet overtuigd van een natuurlijke dood, dan dient de gemeentelijke lijkschouwer te worden ingeschakeld. De deskundigheid van de behandelend arts op het gebied van de lijkschouwing is een verantwoordelijkheid van de beroepsgroep. Ingevolge de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) moet iedere arts bevoegd en bekwaam zijn. De uitwerking daarvan wordt voor alle medische beroepen aan de beroepsgroep overgelaten. In de huidige opleiding tot basisarts wordt expliciet aandacht besteed aan de taak van de arts bij overlijden. Het Besluit opleidingseisen arts stelt dat de arts in staat moet zijn om een natuurlijke dood vast te stellen en bij het vermoeden van een niet natuurlijke doodsoorzaak de juiste maatregelen te nemen. Daarnaast heeft de KNMG in 2005 – met subsidie van VWS – voor alle artsen een praktische handleiding opgesteld en verspreid, over de verplichtingen die op de arts rusten bij het overlijden van een patiënt. Daarin staat onder meer expliciet dat bij de geringste twijfel de gemeentelijke lijkschouwer moet worden ingeschakeld.

De Kamer heeft aandacht gevraagd voor de kwaliteit van de gemeentelijke lijkschouwer. De lijkschouwer wordt benoemd door het college van burgemeester en wethouders. Als forensisch geneeskundige vervult hij onder meer functies ten behoeve van de opsporing. Elke gemeentelijke lijkschouwer is arts en ook voor hem geldt dus dat de deskundigheid een aangelegenheid is van de beroepsgroep. Om die reden is er aanvankelijk vanaf gezien om voor de gemeentelijke lijkschouwer eisen te stellen in de wet. Ik denk dat het goed is dat ik dit nog een keer zeg. Bij nota van wijziging heeft het kabinet besloten om tegemoet te komen aan de zorg van de Kamer. Na de gesprekken met een aantal van de woordvoerders kwam die ook bij mij naar voren. Nu wordt de eis gesteld dat slechts artsen die zijn ingeschreven in het register van forensische artsen, benoemd kunnen worden als gemeentelijke lijkschouwer. Aangezien die registratie slechts mogelijk is indien een arts aan speciale eisen voldoet, wordt op deze wijze indirect toch bereikt dat de gemeentelijke lijkschouwers specifiek gekwalificeerd zijn voor hun functie. Voor zittende lijkschouwers die nog niet in het register zijn ingeschreven, is in het wetsvoorstel een overgangstermijn van drie jaar voorzien. Ik zie dit als een geste in de richting van de Kamer, die echter ook noodzakelijk was om de kwaliteit te waarborgen.

Ik kom nu te spreken over het overlijden van minderjarigen.

De heer Van Raak (SP):

Mevrouw de voorzitter. Het aanleggen van een register vind ik een goede zaak, maar wel erg minimaal. Ik heb een aantal vragen gesteld. Ik heb begrepen dat in het huidige curriculum van de meeste universiteiten nauwelijks aandacht wordt besteed aan forensische geneeskunde en al helemaal niet specifiek aan de gemeentelijke lijkschouwing. Ik heb begrepen dat de Inspectie bij onvoldoende kwaliteit geen wettelijke mogelijkheden heeft om op te treden. Ik heb aan de staatssecretaris voorgelegd dat de handreiking waarover zij spreekt toch niet hetzelfde is als een opleiding. Wil zij op die drie vragen antwoorden?

Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

Ik was van plan om vragen van de heer Van Raak nog wat specifiek te beantwoorden, maar ik kan ze nu ook meenemen. Hij vindt het ook goed dat er een register komt. Daarover kan geen misverstand bestaan. Het is belangrijk dat wij nu die stap hebben gezet. Ik heb al iets gezegd over het curriculum van de basisarts. Daarin wordt aandacht besteed aan dit onderwerp. Wij moeten ervan uitgaan dat de arts gekwalificeerd is voor zijn functie. Voor de lijkschouwer is dit anders, omdat hij nu moet voldoen aan de eis die wij opnemen in de wet. Hij moet een forensisch geneeskundige zijn. De koppeling die de heer Van Raak heeft gelegd, klopt niet helemaal. Dit is nu voor de toekomst goed geregeld.

Hij heeft verder gevraagd naar de ontwikkelingen op het gebied van de kwaliteit van de lijkschouwing. Ik heb begrepen dat betrokkenen niet stilzitten. Er wordt gewerkt aan de opstelling van een projectvoorstel voor de ontwikkeling van een samenwerkingsrichtlijn. Daarin zal met name de wijze van samenwerking tussen de behandelende artsen en de gemeentelijke lijkschouwers worden vastgelegd opdat duidelijk is wanneer contact wordt gelegd, wie welke bevoegdheden heeft en welke afspraken er moeten zijn gemaakt. Het gaat daarbij dus ook om een aanvulling op de zojuist door mij aangehaalde handreiking, namelijk een lijkschouwing voor artsen die door de KNMG al is opgesteld. Een dergelijke samenwerkingsrichtlijn zou ertoe kunnen leiden dat de kwaliteit van de lijkschouwing ook in de praktijk zo goed mogelijk wordt gewaarborgd. Binnenkort zullen de betrokken partijen bij elkaar komen en daaraan aandacht besteden. ZonMw is daarbij nadrukkelijk betrokken en bewaakt dat het een adequaat project wordt. Gevraagd is of de overheid nog toeziet op de lijkschouwing. Het gaat om handelingen door artsen. Ook de lijkschouwing die door een arts wordt gedaan, valt onder de Wet BIG. Het is juist dat de Inspectie voor de Gezondheidszorg daarop toeziet. Het is dus een misverstand dat dit niet gebeurt.

In alle gevallen geldt dat, als de behandelend arts ervan overtuigd is dat het overlijden een natuurlijke oorzaak heeft, hij een verklaring van dat overlijden afgeeft. Daarmee is de zaak afgedaan. Bij enige twijfel over de vraag of er sprake is van een natuurlijke doodsoorzaak en in die gevallen waarin al op het eerste gezicht het vermoeden bestaat dat het overlijden geen natuurlijke oorzaak heeft, verwittigt de behandelend arts de gemeentelijke lijkschouwer. Laatstgenoemde doet de lijkschouwing. Er zijn slechts drie uitkomsten mogelijk.

De eerste is dat het overlijden een natuurlijke oorzaak blijkt te hebben. De tweede is dat het overlijden geen natuurlijke oorzaak heeft en de derde is dat het overlijden niet is te verklaren. De verklaring van overlijden wordt alleen afgegeven als er sprake is van een natuurlijke dood. In geval van de tweede of de derde uitkomst wordt de officier van justitie ingelicht. Hij beslist wat er verder gebeurt. In dit verband meld ik dat in de nota naar aanleiding van het verslag een fout staat. Het betreft de zinsnede op pagina 7 waar overlijden door een ongeval als een voorbeeld van een natuurlijke dood wordt beschouwd. Elk overlijden door een ongeval is bij uitstek een voorbeeld van een niet-natuurlijke dood. Het overlijden wordt immers van buitenaf veroorzaakt. Wij moeten bij een niet-natuurlijke dood overigens niet alleen denken aan moord, doodslag en mishandeling. Er zijn dus ook andere oorzaken dan strafbare feiten. Voor het wetsvoorstel is dat niet van belang, maar het lijkt mij goed om een en ander recht te zetten. Ik heb zojuist geschetst wat er in het algemeen in geval van overlijden gebeurt.

Momenteel wordt daarbij geen onderscheid gemaakt op grond van de leeftijd van de overledene. De laatste jaren – ere wie ere toekomt, namelijk mevrouw Arib – is er nadrukkelijk aandacht besteed aan het overlijden van kinderen. Dat is vooral gebeurd in verschillende rapporten over kindermishandeling. Geschat wordt dat jaarlijks 50 van de 1850 kinderen die overlijden, overlijden aan de gevolgen van kindermishandeling.

In de officiële cijfers is dat getal niet terug te vinden. Dat betekent dat kindermishandeling in een aantal gevallen niet wordt gezien als de overlijdensoorzaak.

Een andere mogelijkheid is dat het niet wordt gemeld. Om daarin verandering te brengen, is acht jaar geleden door de commissie-Van Montfoort voorgesteld in geval van overlijden van een minderjarige de dood te laten vaststellen door de gemeentelijke lijkschouwer. De achterliggende gedachte was dat de gemeentelijke lijkschouwer meer oog heeft voor kindermishandeling als mogelijke doodsoorzaak. Bovendien heeft hij geen relatie met de familie. De huisarts heeft die nadrukkelijk wel. Dat maakt het voor hem lastig om de beslissing te nemen tot het inschakelen van de lijkschouwer. Het voorstel om standaard bij het overlijden van een minderjarige de gemeentelijke lijkschouwer op te roepen, kreeg van verschillende veldpartijen geen steun. Ik denk dat het goed is om dat hier te zeggen. Mevrouw Arib is nadrukkelijk voorstander van een dergelijk systeem. Zij heeft daarover een initiatiefwetsvoorstel ingediend en heeft bij dit wetsvoorstel eigenlijk haar initiatief omgezet in een amendement, ingediend onder stuk nr. 11. In dit amendement staat onder meer dat bij het overlijden van een minderjarige de schouw altijd door een gemeentelijke lijkschouwer moet worden verricht. Ik begrijp de zorg van mevrouw Arib. Die wordt eigenlijk algemeen door de Kamer gedeeld en ook door mij. Ik kies echter toch voor een gedifferentieerde benadering en dat zal ik uitleggen. Ik meen dat twee nieuwe elementen die nu worden voorgesteld in de wet – wij hebben er dus nadrukkelijk aandacht aan besteed – in voldoende mate zorgen voor de ook in mijn ogen noodzakelijke extra aandacht rond het overlijden van minderjarigen. Ik zal die kort toelichten.

Mevrouw Arib (PvdA):

De staatssecretaris zegt dat voor het voorstel van de commissie-Van Montfoort geen draagvlak was bij verschillende partijen. Ik weet dat de KNMG dit van het begin af aan heeft afgehouden, net zo goed als dat zij nooit iets heeft gevoeld voor het verplicht stellen van een meldcode en het signaleren van huiselijk geweld. Welke andere partijen waren tegen het voorstel, naast de KNMG die natuurlijk voor de belangen van artsen opkomt?

Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

Er is over gesproken met de KNMG. Dit is overigens wel een belangrijke partij, volgens mij. De heer Knops haalde ook het rondetafelgesprek aan. Ik wilde vooral opmerken dat er geen algemene steun voor was omdat dit wel een weging voor ons moet zijn.

Mevrouw Arib (PvdA):

Ik hecht eraan om dit duidelijk te hebben. Er lijkt te worden voorgesteld dat er geen enkel draagvlak voor is bij partijen. Kinderartsen zijn voor en forensische artsen zijn voor. Zelfs ouders, zoals de Stichting Wiegendood, waren in dat rondetafelgesprek over het algemeen voor. De KNMG is uiteraard een belangrijke partij, maar zij vertegenwoordigt kennelijk niet alle geluiden die in de praktijk aan de orde zijn.

Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

Daar hebt u gelijk in. U hebt in uw betoog ook terecht aangehaald dat met name de kinderartsen daar veel nadruk op hebben gelegd. De commissie-Van Montfoort is ook niet voor niets tot dat voorstel gekomen. Daar bestaat geen misverstand over. De vraag is echter wat de mate van proportionaliteit is. Ik deel wat de heer Knops naar voren heeft gebracht. Ik zal toelichten wat ik heb aangepast. Nieuw is het verplichte contact bij het overlijden van een minderjarige tussen de behandelende arts en de gemeentelijke lijkschouwer, ook als de behandelende arts meent dat het een natuurlijk overlijden betreft en hij dus een verklaring van overlijden kan afgeven. Door een standaardprocedure te maken, valt dit contact buiten de sfeer van beschuldigen of verdacht maken. De arts kan er simpelweg op wijzen dat hij verplicht is tot ruggespraak, want dat is het. In het contact met de gemeentelijke lijkschouwer

licht de behandelende arts toe waarom hij de overtuiging heeft dat het overlijden van het kind het natuurlijke gevolg is van de ziekte waaraan het heeft geleden. Dat gebeurt in het geval van een ernstige ziekte die is gedocumenteerd in het medische dossier. De gemeentelijke lijkschouwer kan, als deskundige, zo nodig aanvullende kritische vragen stellen zodat vaststaat dat er geen twijfel bestaat over de aard van het overlijden. Dit voorgeschreven contact is dus een extra check zodat het oordeel of een overlijden als natuurlijk kan worden gekwalificeerd niet louter wordt overgelaten aan de behandelende arts. In die gevallen is het niet nodig, en naar mijn overtuiging ook echt ongewenst, om de ouders in deze droevige omstandigheden nog eens extra te belasten met de komst van de gemeentelijke lijkschouwer. Dat argument weegt voor mij zwaar.

Het tweede nieuwe element is de NODO-procedure, een procedure inzake nader onderzoek doodsoorzaak. Bij die NODO-procedure zal in het geval van een op het eerste gezicht onverklaarbaar overlijden van een minderjarige een NODO-team de doodsoorzaak proberen te achterhalen. Deze nieuwe procedure is ontworpen door een speciale deskundigencommissie, bestaande uit veldpartijen, onder leiding van professor Van der Wal, hoogleraar sociale geneeskunde en inmiddels inspecteur inspecteurgeneraal voor de Gezondheidszorg. Het NODO-team bestaat uit drie specialisten, te weten een speciaal voor de NODO-procedure opgeleide gemeentelijke lijkschouwer, een kinderarts en een kinderpatholoog. Het team opereert op regionale schaal en is bij voorkeur gestationeerd in een academisch ziekenhuis of een topklinisch ziekenhuis dat de desbetreffende regio bedient. Desgewenst kunnen andere deskundigen aan het team worden toegevoegd. De gemeentelijke lijkschouwer heeft de regie in handen. Mijn collega's van het ministerie van Justitie en van VWS stellen geld ter beschikking voor het uitvoeren van de NODO-procedure. Door dit onderzoek zal naar verwachting de doodsoorzaak kunnen worden vastgesteld. Daarbij zal blijken of de dood het gevolg is van een misdrijf. Er kan echter ook een niet eerder ontdekte erfelijke afwijking aan het licht komen. Dan is het overlijden toch geheel als natuurlijk te kwalificeren. In gevallen waarin er enige verdenking bestond, wordt op die manier duidelijk dat er geen schuldigen zijn. De NODO-procedure is mijns inziens neutraal van karakter. Behalve het grote belang om de doodsoorzaak te achterhalen, is ook het neutrale karakter een belangrijk winstpunt ten opzichte van de huidige gang van zaken. Daarbij moet immers in geval van enige twijfel direct de officier van justitie worden ingeschakeld. Als ik in dit verband het amendement-Arib zie, is mijn conclusie dat deze maatregel voor 90% het effect garandeert dat mevrouw Arib met haar amendement beoogt. De maatregelen voorzien in voldoende mate in een noodzakelijke extra aandacht bij het overlijden van minderjarigen. Tegelijkertijd wordt voorkomen dat belastende maatregelen worden getroffen als er sprake is van een evident natuurlijk overlijden. Kamerleden hebben verscheidene voorbeelden genoemd van deze belastende maatregelen bij een evident natuurlijk overlijden. Omdat het amendement-Arib dit standardelement wel bevat, ontraad ik het aannemen van het amendement.

Mevrouw Arib (PvdA):

Voortdurend wordt het belastende karakter als argument gebruikt. Waaruit bestaat de belasting voor de ouders volgens de staatssecretaris?

Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

Verscheidene Kamerleden hebben dit naar voren gebracht, maar in het debat hebben wij hierover niet echt gesproken. De heer Anker sprak, naar ik meen, over "een verdrietige situatie". Als wij dit standaard doen, leidt dit ook standaard tot een extra druk op het gezin. Door de procedure die wij echter nu hebben ingebracht, is deze extra belasting, die standaard is, niet echt nodig.

Mevrouw Arib (PvdA):

Uiteraard is het verlies van een kind het ergste dat je kunt overkomen; daarover bestaat geen enkel verschil van mening. Ik hoor echter het kabinet geen argumenten noemen waarom er sprake zou zijn van een belastend karakter. Wat is er belastend als een deskundige komt kijken bij alle kinderen die op deze manier zijn overleden? Wat is er belastend als zij in gevallen waarin er niets aan de hand is, dit op basis van ervaring en deskundigheid vaststellen? Een situatie waarin een huisarts op zijn gevoel dat er iets aan de hand is moet afgaan en waarin achteraf blijkt dat er niets aan de hand is, lijkt mij meer belastend.

Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

De procedure die mevrouw Arib nu schetst, is niet meer de procedure die in het wetsvoorstel staat. Zij doet net of er in het wetsvoorstel niet is tegemoetgekomen aan haar inbreng. Wij hebben geprobeerd om op een goede manier te reageren op wat uit het rapport naar voren komt. De algemene plicht, die in het amendement-Arib voorkomt, is daarom verdwenen. Tegelijkertijd moet er aan kindermishandeling meer aandacht worden besteed; dat ben ik helemaal met mevrouw Arib eens. Hoe kunnen wij dit zo proportioneel mogelijk doen binnen wat wij met elkaar willen bereiken? Ik kon mij in dit verband erg vinden in de redenering van de heer Knops. Er zijn in het wetsvoorstel dus wijzigingen aangebracht. Ik noem het verplichte contact tussen de huisarts en de lijkschouwer. De lijkschouwer is immers gekwalificeerd; er zijn eisen toegevoegd. Ik noem verder de NODO-procedure. Daardoor kunnen wij mijns inziens veel in kaart brengen. Mevrouw Arib noemde ook het argument dat verdergaande beleidsinformatie zou kunnen worden verzameld. Ik vind dit een slecht argument. Een lijkschouwing is er wat mij betreft helemaal niet voor bedoeld om meer naar de preventieve kant te gaan. Dat moet echt op een andere manier gebeuren. De mate van proportionaliteit maakt het nog zwaarder.

De voorzitter:

Dit wordt uw laatste interruptie, mevrouw Arib.

Mevrouw Arib (PvdA):

Ik hoor geen echt argument. Ik ben het helemaal met de staatssecretaris eens dat de NODO-procedure er moet komen. Daar heeft mijn fractie jarenlang voor gepleit. Er is niemand die zegt dat de NODO-procedure niet deugt. De kernvraag is welke gevallen bij die NODO-procedure terechtkomen. Voordat de NODO-procedure in gang wordt gezet, blijft de behandelend arts degene die contact opneemt met de lijkschouwer. Juist op die behandelend arts is nu kritiek. Alle onderzoeken laten zien dat de situatie niet helemaal klopt. Als de behandelend arts zegt dat het overleden kind al ziek was, dat er niets vreemds aan de hand is, is daarmee de kous af. Zo komt de oplossing waar het veld al jarenlang om vraagt er niet. Het gaat om de ingang, niet om de procedure daarna. Over dat laatste bestaat geen verschil van mening.

Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

Mevrouw Arib en ik verschillen van mening over de vraag of een lijkschouwing per se moet. De argumenten zijn gewisseld. Ik vind dat het wetsvoorstel voldoende tegemoetkomt aan het probleem dat mevrouw Arib heeft opgeworpen. Ik deel dus niet de mening dat er een verplichting moet worden opgelegd. Mevrouw Arib en ik zijn het gewoon niet eens over de argumenten.

De voorzitter:

Dit wordt echt de laatste keer op dit punt, mevrouw Arib.

Mevrouw Arib (PvdA):

Ik concludeer dat ik alleen maar hoor dat de staatssecretaris het niet wil. Het argument dat het belastend zou zijn, kan de staatssecretaris niet echt staven met inhoudelijke argumenten. Ik vind het jammer. Wat is er nu echt op tegen dat een neutrale deskundige komt kijken bij alle overleden kinderen? Wat is daar toch op tegen? Ik kan dat helaas niet opmaken, noch uit het wetsvoorstel noch uit de woorden van de staatssecretaris. Dat vind ik heel jammer.

Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

Mevrouw Arib en ik verschillen gewoon van mening over de vraag of de verplichting noodzakelijk is, of de proportionaliteit een verplichting nodig maakt. Ik denk niet dat wij het hierover eens zullen worden. Ik heb de argumenten genoemd die het kabinet heeft om tot deze keuze te komen en heb daar niets aan toe te voegen.

Mevrouw Arib heeft op ditzelfde punt nog een vraag gesteld. Zij wil weten of er niet meer gedaan moet worden aan het voorkomen van gevallen waarin een NODO-procedure moet worden toegepast. Ik vind dat de preventie niet per se als argument moet worden gebruikt. Gisteren hebben de drie betrokken bewindslieden de Kamer echter bericht over de voorgenomen maatregelen om onder andere kindermishandeling zoveel mogelijk te bestrijden. Een belangrijk instrument hierbij is het opleggen van een verplichting aan het veld tot het opstellen en uitvoeren van meldcodes. De bedoeling is dat op die manier het aantal gevallen van mishandeling, uiteraard ook het aantal fatale gevallen, wordt beperkt. Als dit daadwerkelijk lukt, zal een gevolg daarvan kunnen zijn dat er minder vaak NODOprocedures in gang hoeven te worden gezet. Anders gezegd: beleid gericht op een heel effectieve preventie van mishandeling is een belangrijk instrument voor het voorkomen van de inzet van de NODO-procedure.

Mevrouw Arib (PvdA):

De staatssecretaris zei eerder dat zij niet begrijpt waarom ik registratie en standaardisatie van belang vind. De staatssecretaris is de eerste ondertekenaar van dit wetsvoorstel. Het behoort echter voor een belangrijk deel ook tot het ministerie van VWS en dat van Justitie, omdat het ook om strafbare feiten kan gaan. De staatssecretaris noemde zelf al de betrokkenheid van de KNMG. In dit opzicht is het dus wel degelijk van belang om alle aspecten van onverklaard overlijden erbij te betrekken. Ik heb niet voor niets wiegendood genoemd. Een dergelijk overlijden werd vroeger vaak verdacht gevonden. Juist door registratie, standaardisatie en onderzoek kunnen wij nu gelukkig heel veel gevallen van wiegendood voorkomen. Ik hoop dat de staatssecretaris het verband wel gaat zien.

Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

Dat deel ik wel. Op dat punt ben ik het helemaal met mevrouw Arib eens. Ik deel echter niet het idee dat het doel van het langsgaan van de lijkschouwer het verzamelen van informatie is. Mevrouw Arib koppelt het preventieve doel, het verzamelen van informatie, aan het verplicht langs laten gaan van de lijkschouwer. Dat deel ik niet. Ik vind die koppeling dus niet nodig, maar ik ben het er wel mee eens dat het van belang is dat er beleidsinformatie wordt verzameld – vandaar dat ik ook nog even toelicht dat het belangrijk is dat mijn drie collega's dat gisteren ook aan de Kamer hebben doen weten – zoals het inderdaad ook van groot belang is dat er in de afgelopen jaren beleid gevoerd is om te bewerkstelligen dat er feiten worden verzameld in verband met wiegendood, ook een heel emotioneel onderwerp. Dan gaat het inderdaad om de ligging van kinderen, het gebruik van dekbedjes etc. Daar ben ik het mee eens, maar ik vind niet dat de lijkschouwer daarvoor gegevens zou moeten verzamelen.

De heer Van Raak (SP):

Een ander punt is het voorstel van mevrouw Arib. Ik ben daar nog steeds niet helemaal uit. Het dilemma is groot. Ieder jaar overlijden 1850 minderjarigen, van wie waarschijnlijk 50 door kindermishandeling. Ik vind dat heel veel, 50 op 1850. De vraag is of de voorstellen proportioneel zijn. Ik vind dat heel ingewikkeld als ik denk aan 50 doden door kindermishandeling. Om er één te voorkomen, wil je al veel doen. In de huidige situatie moet de arts het alleen doen. De winst van deze wet is dat er een duidelijke procedure komt. De arts staat niet meer alleen en moet overleggen. Als er ook maar iets onverklaarbaar is – ik heb begrepen dat de gemeentelijke lijkschouwer dat bepaalt – wordt een onderzoek ingesteld, uiteindelijk door het Openbaar Ministerie. Wat is er nu tegen om standaard zo'n onderzoek te doen als daarmee iets voorkomen kan worden? Aan de andere kant is het de vraag of dat altijd nodig is en of het geen overlast veroorzaakt. Ik vind het een dilemma.

De kern van de tegenstelling tussen het wetsvoorstel en het amendement is dat de staatssecretaris zegt dat de gemeentelijke lijkschouwer gebeld moet worden en informatie kan krijgen en dat mevrouw Arib vindt dat hij op bezoek moet komen. Misschien dat mevrouw Arib nog een keer kan proberen om het mij uit te leggen en mij ervan te overtuigen waarom het belangrijk is dat de lijkschouwer echt op bezoek gaat, waarom het bellen niet voldoende is. Misschien kan de staatssecretaris mij dan nog één keer uitleggen waarom bellen eigenlijk genoeg is en waarom hij niet op bezoek hoeft. Ik wil de dames van harte uitnodigen om de strijd aan te binden voor mij. Ik kan dus nu nog geen uitsluitsel geven over het amendement van mevrouw Arib. Volgens mij zijn er door de discussie eerder onduidelijkheden ontstaan dan dat er oplossingen zijn geboden.

Er is wel veel meer duidelijkheid over de kwaliteit van de lijkschouwers. Ik ben daar wel voor een groot deel door gerustgesteld. Ik wil wel graag weten wanneer wij die weer gaan beoordelen. Er wordt nu iets opgezet om de kwaliteit te verbeteren. Kunnen wij niet afspreken dat wij ook een keer gaan beoordelen hoe het ermee staat en of het allemaal wel beter is geworden?

Mevrouw Arib (PvdA):

Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor de beantwoording van de vragen. Het zal duidelijk zijn dat ik niet helemaal tevreden ben. Over de opleiding en de NODO-procedure ben ik wel tevreden. Op die punten zijn wij het helemaal met elkaar eens. Wij zijn het niet met elkaar eens over de ingang tot de NODO-procedure en de vraag wie de doodsoorzaak vaststelt. Ik blijf van mening dat dit standaard moet gebeuren. Ik moet helaas constateren dat ik geen echt inhoudelijk argument daartegen heb gehoord, afgezien van het argument over de belasting van de ouders. Van de geldigheid van dat argument ben ik echter niet overtuigd. Waaruit bestaat precies die belasting? Ik hoor dit argument al heel lang noemen, met name vanuit de KNMG wordt het aangevoerd. Dat wordt door iedereen klakkeloos overgenomen, zonder dat men nagaat wat die belasting precies inhoudt. Ik hoorde dat ouders het belastend zouden kunnen vinden dat er een vreemde bij betrokken wordt, iemand die zij niet kennen. Voor het vaststellen van de dood komt vaak een waarnemende arts over de vloer die de ouders ook niet kennen.

De heer Knops (CDA):

Mevrouw Arib zegt dat zij geen enkel ander argument heeft gehoord. Laat ik er daarom nog maar één noemen. Een maatregel die ertoe leidt dat in alle gevallen van overlijden van minderjarigen een lijkschouwer ten tonele moet verschijnen – wat de consequentie is van haar

voorstel – noem ik een niet-proportionele maatregel. Dat betekent dus dat er in al die gevallen mensen moeten komen. Dat heeft consequenties voor de capaciteit en de kosten van de lijkschouwing in Nederland. Ik weet wel dat dit onderwerp vooral over leed gaat en dan is het lastig om over dit soort argumenten te spreken, maar ik wil het toch even ter tafel brengen, zeker ook omdat mevrouw Arib zegt dat zij verder geen argumenten heeft gehoord.

Mevrouw Arib (PvdA):

De heer Knops noemt de kosten. Tot nu toe heb ik dat argument niet gehoord, wellicht speelt het op de achtergrond. Het is belangrijk om te kijken wat er zwaarder weegt. Voor mij weegt het zwaarder dat er kinderen worden begraven of gecremeerd die helaas zijn overleden als gevolg van kindermishandeling en misbruik. Wij weten niet wat er aan de hand is. Zojuist hoorde ik iemand opmerken dat die kinderen toch al dood zijn, dat hun dood niet meer voorkomen kan worden. Het gaat erom dat de andere kinderen in een gezin waar zoiets is gebeurd, beschermd kunnen worden. Dat weegt voor mij veel zwaarder. Als dat buitenproportioneel is, dan is dat maar zo. Dit weegt voor mij veel zwaarder dan de argumenten die zijn genoemd. Die vallen in het niet in vergelijking hiermee. Ik wil echter iets noemen wat in het voorstel van het kabinet staat en nog zwaarder weegt.

De voorzitter:

De heer Knops heeft nog een vraag op het vorige punt.

De heer Knops (CDA):

Mevrouw Arib en ik verschillen van mening over de argumenten. Er is al heel veel over dit onderwerp gediscussieerd. Mevrouw Arib heeft er met de regering over gesproken. Ik ben aanwezig geweest bij het door haar georganiseerde rondetafelgesprek. Ik merk dat er geen eenduidige opvatting is. Dat kunnen wij allen constateren. Dat geeft al aan dat het onderwerp heel genuanceerd ligt. Een aantal elementen spelen een rol. Een daarvan is waarheidsvinding: je wilt zo natuurgetrouw mogelijk weten wat er is gebeurd. Dit argument wordt door mevrouw Arib gebruikt. In deze wetwijziging is dit punt door haar toedoen geregeld. Er is aan voldaan. Ik zou zeggen, tel uw winstpunten, mevrouw Arib! U hebt eigenlijk alles binnengehaald. Mevrouw Arib zegt te willen voorkomen dat er discussie ontstaat. Die discussie vindt echter plaats tussen deskundigen, een arts en een lijkschouwer. Het gaat over zaken waar wij geen verstand van hebben. Om te voorkomen dat er tussen de deskundigen discussie ontstaat, wil mevrouw Arib in alle gevallen een lijkschouwing verplicht stellen. Dat laatste noem ik buitenproportioneel.

Mevrouw Arib (PvdA):

Dat ben ik absoluut niet eens met de heer Knops. Wellicht staat hij anders in deze discussie dan ik. De discussie over dit onderwerp is al tien jaar aan de gang. Al tien jaar worden dezelfde argumenten uitgewisseld. Er is weinig draagvlak voor dit voorstel onder de mensen die het moeten uitvoeren. Ik kom hier later op terug. Mijn fractie vindt het heel belangrijk dat, nu na tien jaar discussiëren dit onderwerp in de Kamer behandeld wordt, het ook goed geregeld wordt. Ik wil niet over twee of drie jaar horen dat er nog steeds kinderen begraven worden zonder dat hun doodsoorzaak bekend is en dat mishandeling nog steeds niet onderkend wordt. Natuurlijk zitten er veel elementen in dit wetsvoorstel die ik met graagte heb aangedragen. Ik ben er heel trots op dat deze elementen meegenomen worden in het kabinetsvoorstel. Er ontbreekt echter nog een stukje. Al gaat het maar om één kind. Van de 1800 kinderen die overlijden zijn er 150 tot 250 van wie de doodsoorzaak onbekend is. Al zou het maar om één kind gaan, dan vind ik het niet buitenproportioneel. Ik vind wel iets buitengewoon zwaar in het voorstel van het kabinet. De huisarts overlegt met de lijkschouwer

en geeft hem informatie. De lijkschouwer beslist vervolgens of hij langsgaat om het kind te schouwen. Als er niets aan de hand is, wordt er een verklaring van natuurlijke dood afgegeven. Als er iets niet klopt, wordt de NODO-procedure in gang gezet. Dan kan de situatie ontstaan dat de lijkschouwer vindt dat de NODO-procedure in gang moet worden gezet, maar dat de ouders weigeren hieraan mee te werken. In een dergelijk geval moet volgens het voorstel van het kabinet de rechter eraan te pas komen. Het spijt mij, maar dat vind ik ook heel zwaar en heel belastend.

De heer Van Beek (VVD):

In dat laatste geval is er echt iets aan de hand. Dan heb ik iets minder gevoel voor het belastende. Ik...

Mevrouw Arib (PvdA):

Maar waarom moet het zo omslachtig?

De voorzitter

Mijnheer Van Beek probeert u een vraag te stellen.

De heer Van Beek (VVD):

Ik geef aan hoe wij met dit onderwerp geworsteld hebben. U stelt de situatie toch wel zwart-wit voor, ik krijg de indruk dat er allemaal kinderen worden begraven zonder dat hun doodsoorzaak bekend is, als wij uw voorstel niet volgen. De situatie is toch echt veel genuanceerder. Ik hoef het kabinet niet te verdedigen, maar ik vind wel dat de staatssecretaris heel nauwkeurig heeft aangegeven dat er juist in die gevallen vrijwel altijd een lijkschouwing wordt gehouden, juist omdat contact tussen de huisarts en de schouwarts dan verplicht is. Wij voeren een zeer genuanceerd debat en ik moet zeggen dat ik zo langzamerhand niet meer weet op welk punt u uw zin niet heeft gehad. Het enige is misschien dat de schouwarts niet komt in de gevallen waarin de zaak absoluut helder is, bijvoorbeeld als de huisarts zegt dat na een lange periode van ziekte de dood ingetreden is. Dat is toch een volstrekt begaanbare weg?

Mevrouw Arib (PvdA):

Tussen neus en lippen zegt u dat er alleen in de gevallen waarin de huisarts zegt dat er sprake was van een heel lange ziekte, geen schouwarts hoeft te komen. Maar dat is het punt niet; u moet echt mijn inbreng nog eens goed lezen, waarin ik aangeef waarom het belangrijk is dat huisartsen niet de doodsoorzaak vaststellen en waarom de forensische artsen dit zouden moeten doen. Ik vind dit om verschillende redenen, ik kan ze nog een keer opsommen: een "spagaat" met de ouders, weinig kennis, niet alles durven te zeggen omdat een huisarts natuurlijk verder moet met het gezin. Juist om die redenen is het belangrijk dat aan het vaststellen van de doodsoorzaak standaard een forensische arts te pas komt. U doet met wat u zegt, geen recht aan mijn inbreng in eerste termijn, maar ik begrijp uw worsteling heus wel hoor.

De heer Brinkman (PVV):

Mevrouw Arib, ik heb echt heel veel respect voor de wijze waarop u opkomt voor het tegengaan van kindermishandeling; dat is echt geweldig. Maar eigenlijk gaat u voorbij aan wat u al gepresteerd hebt en waar het kabinet nu ook mee komt. Ik denk dat u geen recht doet aan de expertise van de huisarts en al helemaal niet aan de expertise van de schouwarts. De schouwarts zal namelijk vragen stellen aan de huisarts en als de antwoorden hem niet bevallen, zal hij komen; hij is een professional, hij is niet verbonden met het gezin. Ik vind dat u nu ook een beetje paniek zaait over een heel delicaat, belangrijk onderwerp, want u stelt nu

al meteen dat kinderen die aan kindermishandeling zijn overleden, waarschijnlijk toch een verklaring van natuurlijke dood zullen gaan krijgen. Ik vind dat een nogal boude uitspraak. U kunt dat niet bewijzen, want de wet is nog niet eens in werking getreden. Dus ik vind dat u daarmee toch een beetje voorzichtig moet zijn.

Mevrouw Arib (PvdA):

Als er iemand boude uitspraken doet, dan bent u het wel.

De heer Brinkman (PVV):

Ik doe geen boude uitspraken, ik baseer mij op feiten en ik baseer mij daarop vanuit een politieke overtuiging. Dat is iets anders, maar het is natuurlijk mogelijk dat die overtuiging u niet bevalt.

Mevrouw Arib (PvdA):

U hoeft niet te schreeuwen, mijnheer Brinkman, ik hoor u wel. Als u zelf feiten kent, dan wil ik die graag horen, want tot nu toe hebt u geen enkel feit genoemd, ook nu niet. Ik heb in mijn inbreng cijfers en feiten aangeleverd, uit verschillende onderzoeken. Het eerste onderzoek waarop ik mij baseer, is een onderzoek van de inspectie uit 1993. Wat ik zeg, zeg ik niet zomaar omdat ik het vind, ik baseer mij op cijfers. En gelukkig moet je in die wereld uitspraken met cijfers staven. In de politiek gaat dat anders, maar goed.

De heer Brinkman (PVV):

Ik zal kort zijn. Ik reageer op het interruptiedebatje met de heer Van Beek, waarin u stelde dat deze regeling ervoor zal zorgen dat voor kinderen die aan kindermishandeling zijn overleden, een verklaring van natuurlijke dood verklaring wordt afgegeven. U kunt dat niet bewijzen.

Mevrouw Arib (PvdA):

Ik kan dat wel bewijzen; doet u uw huiswerk goed, lees het rapport van adviesbureau- Van Montfoort!

De voorzitter:

Ik denk niet dat deze discussie tot iets leidt, mevrouw Arib.

Mevrouw Arib (PvdA):

U moet echt uw huiswerk goed doen, mijnheer Brinkman. Lees de rapporten waarop dit wetsvoorstel en mijn voorstel zijn gebaseerd, dat zijn dezelfde gegevens. Ik noemde reeds het rapport-Van Montfoort. Hij zegt dat kinderen worden begraven en gecremeerd, terwijl de doodsoorzaak van die kinderen niet bekend is. Er zou sprake kunnen zijn van kindermishandeling. Ik verzin dat niet. Misschien is het voor de PVV gebruikelijk om zomaar iets te roepen en om je uitspraken niet te baseren op feiten. Dat doe ik echter niet. Dat zou zeker bij de behandeling van dit onderwerp niet terecht zijn.

De voorzitter:

Ik zie dat de heer Brinkman weer wil interrumperen, maar ik meen dat wij op deze manier niet verder komen. Ik vraag mevrouw Arib om haar betoog voort te zetten.

Mevrouw Arib (PvdA):

Ik wil op dit punt toch nog iets zeggen. Natuurlijk is onduidelijk welk voorstel het meest

effectief zal zijn. Om mijn standpunt toe te lichten, wil ik evenwel voorlezen uit een artikel in het Nederlands Tijdschrift Geneeskunde van april 2007. Daarin kan niet iedereen zomaar iets schrijven. De artikelen die erin staan, zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. Een van de artikelen gaat over de discussie welk voorstel het meest effectief zal zijn, het wetsvoorstel van het kabinet of het voorstel met het ingediende amendement. Er staat in het Nederlands Tijdschrift Geneeskunde: "Het is denkbaar dat, als in alle gevallen de lijkschouwing door de gemeentelijke lijkschouwer verricht wordt, het aantal gevallen dat dan naar de NODO-procedure verwezen wordt (omdat de doodsoorzaak niet vaststaat), hoger zal zijn dan in het regeringsvoorstel. Om hoeveel gevallen het zal gaan, is onbekend. Wel kan gesteld worden dat als het om aanzienlijke aantallen zal gaan, dit eerder een argument voor het wetsvoorstel van Arib is dan ertegen." Ik wil dit artikel graag voor de heer Brinkman kopiëren.

De heer Brinkman (PVV):

"Het is denkbaar dat" en "Ik kan mij voorstellen dat": het gaat hier dus om veronderstellingen en niet om keiharde bewijzen. Wij kunnen ook geen keiharde bewijzen hebben, want de wet geldt nog niet. Daar gaat het om. U baseert uw stelling op het idee dat de wet al geldt en zegt dan dat er evengoed sprake kan zijn van een onnatuurlijke dood vanwege kindermishandeling. Dat is mijn punt.

Mevrouw Arib (PvdA):

U zei met uw interruptie dat ik geen recht zou doen aan het standpunt van forensische artsen, maar hebt u zelf met forensische artsen gesproken? Hebt u met kinderartsen gesproken? Ik heb het dus niet over de KNMG, maar over de beroepsgroep die dagelijks met dit vraagstuk worstelt. Juist de mensen van de beroepsgroep pleiten voor het standaard inschakelen van een forensische arts.

De heer Brinkman (PVV):

Door mijn vorige beroep ken ik er velen en ik heb met ze gesproken. Niet voor niets ben ik drieëntwintig jaar politiemann geweest. Ik heb dit soort praktijkgevallen echt meegemaakt.

De heer Knops (CDA):

Voorzitter. Ik had mij voorgenomen om met dit debat te proberen om op zeer zorgvuldige wijze een wet te maken. Ik merkte aan de collega's dat zij dat voornemen ook hadden. Het ging ons om een goede, werkbare wet. Zeker na de interruptiedebatjes van zojuist krijg ik de indruk dat het mevrouw Arib maar om één ding gaat: hetgeen zij wil bij wet regelen. Ik heb daar moeite mee, zeker met het feit dat zij verwijst naar uitspraken van de forensische artsen en de forensische geneeskunde. Ik was aanwezig bij het rondetafelgesprek dat mevrouw Arib heeft georganiseerd. Daar bleek dat heel veel woordvoerders zeer genuanceerde opvattingen hebben. Zij gebruikten termen als "mogelijk dit" en "mogelijk dat". Het ging precies zoals de heer Brinkman dat aangaf: niet alles was hard te maken. Men zegt bijvoorbeeld: het zou kunnen dat, enzovoorts. De Kamerleden moeten na zulke uitspraken een weging maken. Dat moeten zij zorgvuldig doen en daarbij allerlei belangen in aanmerking nemen. Ik vind dat wij dit debat op een waardige wijze zouden moeten afsluiten. Wij moeten argumenten uitwisselen, die beoordelen en vervolgens de nieuwe wet beoordelen, want nogmaals, mevrouw Arib heeft het over de oude situatie. Wij moeten daarom de nieuwe wet een kans geven en ik heb in de werking daarvan alle vertrouwen.

Mevrouw Arib (PvdA):

Dat is uw goed recht. Als u echter goed geluisterd had, had u gehoord dat de wet elementen kent waar ik heel blij mee ben. Ik heb dat niet alleen aan het begin van mijn betoog gezegd, maar ook bij interruptie. U hebt het recht om een standpunt in te nemen, maar dat heb ik ook. Ik heb ook het recht om te zeggen waarom ik sommige aspecten zeer belangrijk vind. Dus het is ook aan mij om met argumenten aan te geven wat belangrijk is. Uiteindelijk is het aan de Kamer om voor of tegen het wetsvoorstel te stemmen. Elke fractie moet daarbij zelf een afweging maken. Ik ben het echter niet met u eens. U zegt dat het debat op een waardige manier moet worden afgesloten. Er moet zeker geen partijpolitiek worden bedreven als wij het hebben over het overlijden van minderjarigen, maar dan vind ik het kwalijk als u zegt dat het er mij alleen om gaat om een bepaald element in de wet te krijgen. Daarmee doet u geen recht aan datgene wat tot nu toe over dit onderwerp in de Kamer is gezegd. Ik zou het dan ook jammer vinden als u uw uitspraak bedoelde zoals u die deed. Het gaat mij erom dat wij een goede wet krijgen en dat wij niet over twee of drie jaar terugkijkend zeggen: goh, dat had anders moeten. Gaat het om het zetten van een tegeltje, dan is het geen probleem. Dan kun je zeggen: het wordt één jaar of twee jaar en als het niet bevalt bij de evaluatie kunnen wij een andere keuze maken. Maar bij kinderen kunnen wij dat niet doen. Je kunt dan niet experimenteren. Er wordt al tien jaar over gebakkeleid. Maar goed, als de Kamer een andere keuze maakt, respecteer ik dat.

De voorzitter:

Ik zie dat de heer Knops wil interrumperen. Aangezien de heer Knops en mevrouw Arib elkaars keuzes al respecteren, vraag ik mij af of deze bijdrage een gemeenschappelijk standpunt nog meer zal bevorderen.

De heer Knops (CDA):

Ik heb gezegd dat wij hier als Kamer op een waardige wijze over debatteren. Dat vind ik nog steeds. Mevrouw Arib vindt het kwalijk dat ik een aantal uitspraken doe. Ik refereerde alleen aan het feit dat de gesprekken met die deskundigen bij mij en bij de heer Van Beek het beeld hebben opgeroepen dat het daar heel verdeeld ligt. Dat is een feit, dat is geen argument. Mevrouw Arib gebruikt de deskundigen om te komen tot een ander standpunt. Dat vind ik niet juist. Dat is het enige wat ik hierover nog wil zeggen. Voor de rest respecteer ik vanzelfsprekend haar standpunt.

Mevrouw Arib (PvdA):

Wij hebben inderdaad een heel informatief rondetafelgesprek met deskundigen gevoerd, maar ik heb een jaar geleden ook een bijeenkomst bijgewoond van artsen, kinderartsen en pathologen, die unaniem vonden dat dit zo snel mogelijk geregeld moet worden. De heer Knops kon natuurlijk niet weten dat dit ook meespeelt bij mijn opmerkingen.

De heer Anker (ChristenUnie):

Voorzitter. Er zijn nog een paar zaken waar ik kort bij stil wil staan. Ik wil niet het debat heropenen over hetgeen zojuist gewisseld is, maar ik houd mijn ernstige twijfels. Op dit moment denk ik er sterk over om mijn fractie te adviseren om het kabinetsvoorstel te steunen als het gaat om de NODO-procedure.

De heer Van Beek (VVD):

Voorzitter. Ik zal het in tweede termijn kort houden, want een van mijn collega's heeft mij na afloop koffie met cake in het vooruitzicht gesteld. Ik heb mij bij interruptie gemengd in de discussie tussen de regering en mevrouw Arib. Ik vond dat de staatssecretaris op dit punt buitengewoon adequaat heeft geantwoord. Ik voel goed de voordelen, maar ook nadrukkelijk de nadelen van een situatie waarin er altijd een forensisch arts moet worden ingeschakeld. Ik wil dit punt binnen mijn fractie verder uitdiscussiëren

De heer Knops (CDA):

Wij hebben zojuist een aantal keren gesproken over het amendement van mevrouw Arib. Het is duidelijk dat onze fractie dit amendement te ver vindt gaan. Eerder heb ik de woorden "niet proportioneel" genoemd. Ik heb ook toegelicht waar de disproportionaliteit in zit. Het is een onderwerp dat met zeer veel zorgvuldigheid omgeven moet worden, maar de weg die de regering nu voorstelt, vinden wij een zeer gangbare weg die recht doet aan alle wegingselementen.

De heer Van der Staaij (SGP):

Alles afwegend wat mevrouw Arib over de lijkschouwing van minderjarige kinderen heeft gezegd en de discussie die daarover is gevoerd, kan ik mij goed vinden in de benadering van het kabinet, zoals die naar aanleiding van de inbreng van mevrouw Arib is komen te luiden.

De heer Brinkman (PVV):

Voorzitter. Ik zal de discussie over de ingediende moties en amendementen meenemen naar mijn fractie. Het moge duidelijk zijn dat ik zeer sceptisch sta tegenover het amendement van collega Arib

-----
Staatssecretaris Bijleveld-Schouten:

Voorzitter. Allereerst dank ik de leden van de Kamer hartelijk voor de manier waarop zij net hebben gedebatteerd. Ik denk dat het belangrijk is dat wij op zo'n respectvolle manier over dit onderwerp hebben gesproken. Dat is het onderwerp meer dan waard. Het is ook belangrijk dat wij er na zo'n lange voorbereidingstijd over spreken. Ik zal de sprekers langslopen. De heer Van Raak zegt dat hij nog over de ingediende amendementen zal nadenken. Dat wacht ik met belangstelling af. Hij kwam al snel op het amendement van mevrouw Arib. Ik heb heel veel respect voor het werk dat mevrouw Arib in de afgelopen jaren heeft verzet op het terrein van het tegengaan van kindermishandeling. Zij heeft dit thema voortdurend ingebracht. Ik heb de elementen genoemd die in het wetsvoorstel zijn ingebracht doordat zij zich daarvoor zo heeft ingezet. Ik denk dat het goed is om dat hier op te merken. De heer Van Raak heeft gelijk dat het dilemma blijft hoe ver je moet gaan. Ik heb dezelfde redenering als de heer Knops naar voren heeft gebracht. Ik denk dat het voorliggende voorstel heel evenwichtig is door de manier waarop het is gedaan. De Wet op de lijkbezorging wordt ingrijpend aangepast. Ik ben bereid om de ontwikkelingen te volgen, waarover ook is gesproken. Ik denk dat het nu

evenwichtig is en recht doet aan de verschillende elementen die de afgelopen jaren in de discussie zijn ingebracht. Dat is echt enorme winst op dit terrein. Ik heb geen behoefte om het hele debat over te doen, maar ik wilde dit element nog onder de aandacht brengen. Daarmee heb ik het punt van mevrouw Arib ook beantwoord, met dank voor haar inbreng. Ik denk dat het goed is om te zeggen dat ik vind dat het voorstel daarmee veel beter is geworden dan het was

-----

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter:

Wij zijn dan gekomen aan het einde van de beraadslaging. Normaal gesproken zou ik zeggen dat de stemmingen over het wetsvoorstel en de ingediende amendementen en moties aanstaande dinsdag plaatsvinden. Het hangt echter af van het overleg van een aantal indieners van amendementen of dat ook zo is. Het wetsvoorstel komt op de stemmingslijst en dan kunnen wij dinsdag bekijken of wij wel of niet stemmen.

Bron:

Parlando via website van www.tweedekamer.nl